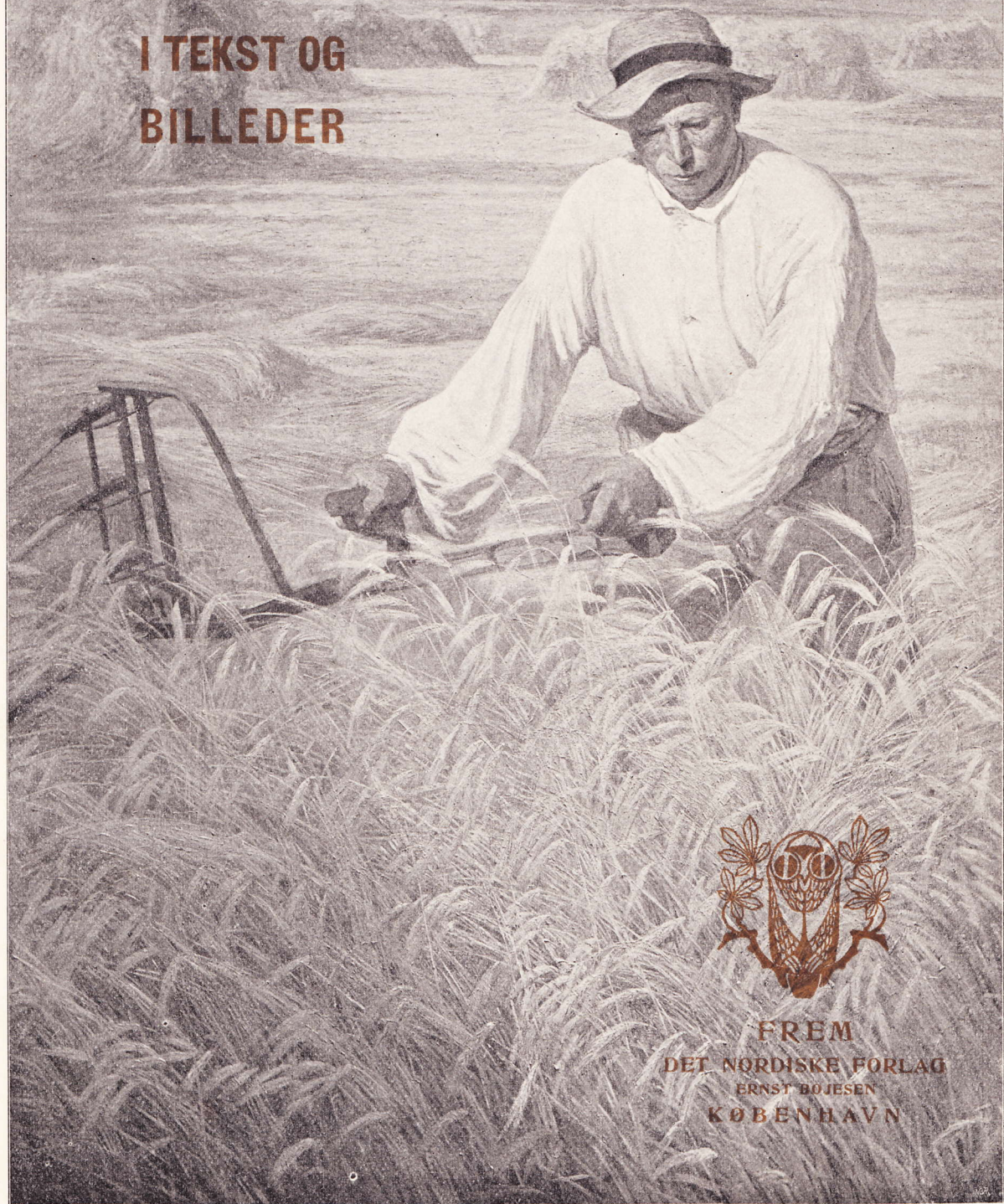

DANMARKS LAND

I TEKST OG
BILLEDER

FREM
DEL NORDISKE FORLAG
ERNST BOJESEN
KØBENHAVN

DEN DANSKE STAT

DANMARKS LAND

I SKILDRINGER AF

C. C. CLAUSEN OG J. J. NIELSEN

MED FRISER, TEKSTILLUSTRATIONER OG KUNSTBILAG

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KØBENHAVN

TRYKKT HOS NIELSEN & LYDICHE.

Malt og Andst Herreder, ligger Heden, af Natur som den Hede, vi har skildret i Ringkøbing Amt, Bakkeøer og Flader, Genstand for det samme Opdyrkningsarbejde.

Grindsted er Hovedbyen i Slavs Herred, med Apotek, Læge, Epidemisygehus, Købmænd, Haandværkere; den ligger oppe ved Mergelsporet. Men den morsomste By for en Fremmed er Vorbasse, og helst skal man komme der først i August, naar det store Vorbassemarked holdes. Ligesom man, hvis man vil se Vendelboere samlede, skal tage til Hjalte-rupmarked, ser man intetsteds Sydjyder i større Flok og Følge end paa Vorbasse Marked. Det gaar tilbage til Middelalderen og staar som de andre gamle, store Markeder i Forbindelse med Valfarten til en hellig Kilde, der laa i Kirkegaardens sydvestlige Hjørne. Som ved alle gamle Markeder, mest dem ude paa Landet, hørte Slagsmaal og helst blodige Skrammer til et ret Marked.

Regeringen henlagde derfor Markedet til Kolding, men Aarhundreders Vane var stærkere end Kongen, Vorbasse Marked vedblev at holdes. Det er kun lykkedes at faa det forlagt til en anden Dag. Det varede for flere Dage, nu kun én Dag. Vi har jo faaet andre Glæder end Drik og Dans og Handel paa Markeder, og som vore Eksportforhold nu er ordnede, er der ikke mere den Trang til

lange Markeder som før. Og dog fornemmer man intetsteds saa levende, hvad et Marked er og var for en Egn, som her, hvor der var langt til nærmeste By. Her er Markedet endnu en Fest, Stedet, hvor man ses med Aars Mellemrum, hvor man sætter hinanden Stævne, hvor man spørger nyt ved Kaffepunscherne helt op ad Horsens og Herning til, fra Kolding lige over til Varde. Thi saa viden om fra kommer man kørende til Vorbasse Marked.

Stednavne paa Krat og Lund, viser, at der i Vorbasse som i saa mange andre Hedeegne har været store Skove, før Landet sprang i Lyng. Der har ogsaa en Gang været 3 Kirker i dette Sogn. Den sorte Død, der faar Skyld for saa meget, siges ogsaa at have affolket dette Sogn, saa der kun var en gammel Kone og hendes Datter tilbage. Hun ægtede en vejfarende Karl, der kom nord fra, og fra dem stammer saa Folkene der ned.

Da Regeringen i det 18de Aarh. søgte at opdyrke Heden, sendte den ogsaa tyske Kolonister ud til Vor-

basse og Randbøl. Disse fik i Vorbasse Sogn anvist de øde Byer Knurborg og Skjoldbjærg, der omdøbtes til Frederiksnaade og Molktenberg. De nye Navne holdt sig, men de fleste Kolonister drog snart bort.

4. LANGS KONGEAAEN. ASKOV. De fleste kender sikkert kun det sydlige Jylland fra Kupevinduet, naar man om Eftermiddagen kører fra Kolding vester paa til Esbjerg. Men man faar ikke ret noget Indtryk af Landet paa den Maade, hverken af de smukkeste Egne eller de frugtbareste Marker. Kun altfor tit ser man ud over en flad, trøstesløs Egn, der mørkner af Lyng og Hede. Men man ser dog en Række store Stationsbyer, der er i livlig Opkomst, Lunderskov, hvor Banen drejer af ned gennem det østlige Sønderjylland, og hvor der lidt længer mod Syd ligger den store Stationsby Vamdrup med over 1500 Indb., Vejen, Holsted, Bramminge, hvorfra Banen gaar over Ribe ned til Tønder og længer mod Syd gennem det vestlige Sønderjylland. Og Stationsbyerne er nu en Gang en god Gradmaaler for en Egns Kaar, for dens Næringsliv og dens Jorders Frugtbarehed.

Dette sydlige Jylland, Kongeaalandet, som man maaske kunde kalde det efter den Aa, der paa det store, midterste Stykke danner Grænsen, er de tre Herreder, Gjørding,

Fig. 195. Ved Blaaavands Huk. Postvognen kommer.

Malt og Andst. I deres nordlige Sogne har Heden endnu godt Tag, men ned ad Kongeaaen til kommer der Ler i Grunden i Stedet for Sand, Muldlaget bliver tykkere. Og den samme Forandring til det bedre foregaar fra Vest til Øst, alt som Landet højner sig op mod Jyllands Højdeegn. Andst Herred, der strækker sig lige ind til Kolding Bygrund, er Amtets frugtbareste Herred, særlig i dets sydlige Sogne kan man træffe Gaarde paa 8—10—12—14 op til 18 Td. Hartkorn. Selv det daarligste af Herrederne, det midterste, Malt Herred, hvor der mod Nord er sandede Jorder, har fra Arilds Tid haft Ord for at avle meget rent Korn, der gav lyst Brød. Og Bønderne ovre i disse Egne har i lange Tider været Selvejere.

I gamle Dage var det Sted, hvor den store Færdsel gik, Foldingbro. Der mødtes Vejene Nord og Syd fra ved Kongeaaen. Mod Syd gik Vejen til Urnehovedting, mod Nord til Viborg, den gamle Oksevej, og til Holstebro. Allerede i 1570 blev der indrettet Toldopsyn her. Endnu knyttes Vejene fra Vejle, Kolding og

Varde i Knude her, men den store Færdsel er borte, de vraltende Stude gaar ikke over Kongeaen ved Foldingbro paa Vej til det dybe Marskgræs, og op over Inderlandet ender Vejene blindt. Der gaar ingen Hovedlandevej tværs op gennem Jylland. Vejene har søgt ud ad Kysterne til.

Ellers er den største Mærkværdighed paa den Kant Tislundstenen, den mægtigste af de Klippeblokke, som Istidens Gletschere har ført fra Skandinaviens Bjerge til Jylland. Den ligger paa en høj Bakke i Tislund Plantage, nord for Banen; den rager 11 Fod op over Jorden og er ved Grunden 14 Fod paa den længste Led. Selv om den ikke paa langt nær nær op mod den vældige »Damesten« ved Hesselager Gaard paa Fyn, giver den dog en ganske god Forestilling om Gletschernes Kraft, der kunde bære slige Sten Hundreder af Mile bort fra deres Hjemsted. Dalgas tænkte paa at gøre Stenen til et Mindesmærke for Hedeselskabets Virksomhed og sætte en Indskrift paa den. Det blev ikke til noget, men lidt fra Stenen er der rejst et af de talrige Mindesmærker for Dalgas, der vidner saa smukt om Hedeboens Taknemmelighed mod den store Ansporer og Fremadriver til Vinding af ny Grødejord.

Der fandtes til Slutningen af det 18de Aarh. en anden stor Sten oppe i Bække Sogn, det nordligste Hedesogn i Andst Herred. Til den knyttedes Saxos Fortælling om Harald Blaataand, der drog Sten til sin Moder, Thyres Grav-

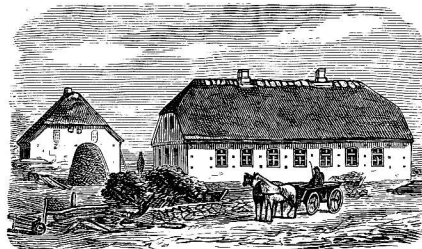

Fig. 196. Askov Højskole 1866.

høj. Men da Bækkestenen i det 18de Aarh. blev kløvet, overførtes Sagnet til Tislundstenen. Harald havde hørt, at der ved Vesterhavet var fundet en overmaade stor Sten, og han fik da i Sinde at føre den op paa Højderyggen og rejse den som en Bautasten over sin Moder. Han spændte Mennesker og Okser for Stenen og lod dem drage den gennem Hedevejens Sand. Derover fortørnedes Almuen, og Rygtet bredte sig til det Ting, hvor Haralds Søn, Svend Tveskæg, fremstillede sig, støttet af Palnatoke, for at blive valgt til Konge, saa at Svend fik sin Vilje. Oppe i Bække Sogn, nord for Asbo, mødte Kong Harald paa sin træse Vej en Vandringsmand, som han spurgte, om han nogensinde havde set større Byrde draget af Menneskehænder. Ja, svarede den fremmede, i Gaar saa jeg din Søn drage fra dig hele Danmarks Rige; døm selv, hvilken Byrde er størst. Harald lod da Stenen vælte til Side af Vejen, og drog mod Svend paa det Togt, hvor Palnatokes Pil bragte ham Døden. —

Nu til Dags er vel nok Vejen Stationsby det Sted, hvor de fleste stopper op i Kongeaalands. Ikke for selve Vejens Skyld, skønt det i og for sig er en fornøjelig og flittig By, et af disse nye Samfund, som er langt mere moderne end vore mindre Provinsbyer, der ligesom trykkes af deres aarhundredlange Købstadtilværelse, og hvis Berettigelse til at leve mere er

det, at der nu en Gang er en By paa det Sted, end den Driftighed og Kraft, der udfoldes af Byens Borgere. Vejen har Elektricitet, Fabrikker, Bank, Bogtrykkeri, Hotel, Luften er ligesom ladet med den dirrende Spændkraft, der er det moderne Samfunds egen. Der vilde derfor i og for sig være god Grund til at stoppe ved Vejen Station for at se en saadan ny By, men for det langt, langt overvejende Flertal af de fremmede, der træder ud paa Vejens Perronbrædder, er dog Askov Højskole, der ligger en halvanden Fjerdingvej sydvest for Stationen, Maalet.

Det er Landets aneligste Højskole og tillige den ældste, i det den er en Fortsættelse af Højskolen i Rødding, lidt sønden for Kongeaen. Den kom i Stand i 1844, væsentlig ved Kielerprofessoren, Chr. Flors Initiativ og bygget paa de Tanker, som Grundtvig netop i de Aar særlig havde udviklet. Den første Paragraf i Skolens Program lød saaledes: »Det Maal, vi har sat os for Øje, er at grundlægge en Anstalt, hvor Bonde og Borger kan erholde saadanne Kundskaber og Færdigheder, som kan være til Nytte og Behag, ikke saa meget med Hensyn til hans særegne Næringsvej og Bedrift som med Hensyn til hans Stilling som Landets Søn og Statens Borger. Anstalten skulde altsaa have en velgørende Indflydelse saa vel paa hans huslige og private som paa hans offentlige og borgerlige Liv. — Vi kalde den en Højskole, fordi det ikke skal være nogen sædvanlig Drengeskole, men en Undervisningsanstalt dels for unge Mennesker efter Konfirmationsalderen, dels for fuldvoksne Karle og Mænd, og vi kalde den en Folkehøjskole, fordi Medlemmer af enhver Stand kan faa Adgang til den, om den end nærmest anlægges for Bondestanden og især af denne venter sine Disciple«. Selv om Højskolens Virkemaade og Program senere er udvidet, rammer disse Flors Ord centrum-sikkert Grundtanken i denne Skole.

Rødding Folkehøjskole, blandt hvis Forstandere var Fr. Helweg og Sofus Høgsbro, var ikke blot en Opdragelsesanstalt, den var tillige et Danskhedens Forværk mod Syd. Og da Krigen i 1864 havde draget den ny Landegrænse nord for Rødding, var L. Schrøder, der den Gang var Forstander, klar over, at man ikke kunde fortsætte en Højskolegærning paa den gamle Vis under det fremmede Herredømme. Han og Flor bestemte sig da til »foreløbig« at lægge Højskolen nord for Kongeaen, helst saa nær ved det gamle Sted som muligt, for i Mellemtiden at holde Forbindelsen vedlige. Flor skriver: »Da det er umuligt under de nuværende Forhold at virke noget betydeligt for Danskheden i Slesvig i selve Rødding, har jeg ønsket, at Højskolens Virksomhed kunde interimistisk fortsættes udenfor Slesvigs Omraade saaledes, at Slesvigerne, hvis de vilde, kunde benytte den«. Der var jo ingen, der den Gang tænkte, at »den Krig kunde vare saa længe«, som en sønderjydsk Bondekone sagde det meste af en Menneskealder efter 64.

Til den ny Højskole valgte man efter nogen Vaklen Stuehuset af en nedlagt Gaard i Askov, det kunde faas billigt, for en Leje af 40 Rdl. Halvaaret, og det kunde købes for 2500 Rdl. Den 3. Nov. 1865 begyndte L. Schrøder sammen med H. Nutzhorn og R. Fenger sit første Vinterkursus paa, »Flors Højskole«, som den kaldtes, med 42 Elever i det lille

graa Hus, tre Fag paa hver Side af Døren, som endnu bevarer paa samme Maade, som f. Eks. Krupp i Essen værner om Slægtens første lille Hus. Men hurtigt øges Virksomheden. Allerede i 1866 var der 71 Elever, og der maatte bygges. Og Aar efter andet øges Elevtallet, og der bygges, 1869 en ny anselig Hovedbygning med en stor Foredragssal, 1872 et Gymnastikhus, 1880 Taarnet og en ny Skolestue, 1883 et Biblioteksrum af Jern og Sten, der er nu Badeanstalt, medens Bibliotekets 20.000 Bind nu er tilhuse i det 1898 byggede »hvide Hus«. 1899 byggedes »det røde Hus« med den store Foredragssal, prydet med Fru Slot-Møllers Dronning Dagmarrelief. I mere eller mindre nøje Forbindelse med Højskolen, i Reglen med fælles Personal, er der i Askov groet en hel Række Virksomheder frem. Der er Forsøgsstation for Plantekultur, der er Prof. la Cours Forsøgsstation for Vindkraftens Anvendelse med hans Forsøgs mølle, der leverer elektrisk Lys til Skolen og Byen. Der er Væveskole, Husflidsskole, Sløjdskole m. m. Og Skolen er bleven Midtpunktet i en hel lille By af Købmænd og Haandværkere en By med sin egen Valgmenighedskirke.

I 1878 omdannedes Skolen, hvad Vinterundervisningen angaar, til en »udvidet Højskole«, den er saa at sige Højskolernes

Universitet, hvor de, der har gaaet paa en almindelig Højskole, kan fortsætte deres Undervisning. Denne udvidede Undervisning er beregnet til at vare to Vinterhalvaar. I Vinterhalvaaret 1902—3, det sidste, for hvilket der foreligger Opgørelse, besøgte Skolen af 109 mandlige Elever, deraf 23 paa anden Vinter og 86 paa første. Og det er ikke uden Interesse at se, fra hvilke Lag og hvilke Egne disse Elever kommer. 62 var Søner af Gaardmænd, 15 af Husmænd, 13 af Haandværkere o. lgn., 19 af Embedsmænd, Købmænd og lgn. Blandt Eleverne var 13 Haandværkere, 9 Mejerister, Kontrolassistenter, Forvaltere o. lgn. 2 Typografer, 3 Gartnere, 2 Journalister, 5 Kommiser eller Kontorister, 4 Lærere. Fra Ribe og Ringkøbing Amter var der 14, fra Vejle, Aarhus og Randers Amter 24, fra de fire nordlige Amter 14, fra Fyn 14, fra Sjælland 21, fra Lolland-Falster 2, fra Bornholm 2, fra Færøerne 1, fra Sønderjylland 6, fra Norge 8, fra Sverrig 1, fra Finland 1 og fra Øst-Prøjsen 1. 15 var fra Købstæder.

Af kvindelige Elever var der 80, der deltog i den udvidede Undervisning. 34 Døtre af Gaardmænd, 2 af Husmænd, 7 af Haandværkere o. lgn., 37 af Embedsmænd, Fabrikanter, Købmænd. 23 fra Købstæder.

I Sommermaanederne holdes der almindelig Pige-

højskole, der er endvidere Gymnastikkursus, Skydekursus og endnu adskiltigt. Men sin store Betydning har Askov haft som udvidet Folkehøjskole. Skolen, der nu er en »selvejende Institution«, har et aarligt Budget, der er stort nok til at samle en Kreds af ansete Lærere, den har sit gode Bibliotek, der væsentlig øges ved Gaver, den har sine fortræffelige naturhistoriske Samlinger, hvortil gamle Elever ogsaa sender Bidrag vidt om fra Verdens Egne. Alt dette gør Askov til en betydelig Faktor i vort Folks aandelige Liv, til vel det fuldgyldigste Udtryk for den grundtvigske, folkelige Oplysning. Og ingen dansk Højskole har et Navn som Askovs ud over vore Grænser, den har huset mangen betydelig Gæst, der kom langvejs fra, for at studere den danske Folkehøjskole.

Og Askovs Ry har ogsaa bidraget til at fremme den Side af Virksomheden, der øves gennem Foredragene og Møderne. De, der selv har et Navn, de, der har en Gave at give, vil naturligt søge hen til et Sted med Navn, hvor de kan faa mange i Tale, hvor de ved, at der er vilige Sind og aabne Ører. Og disse Askovforedrag, dels af fremmede, dels af Skolens egne Lærere, er maaske endda det tungeste Lod, Askov har lagt paa den aandelige Vægt. De har samlet Mænd og Kvinder fra saa godt som alle Samfun-

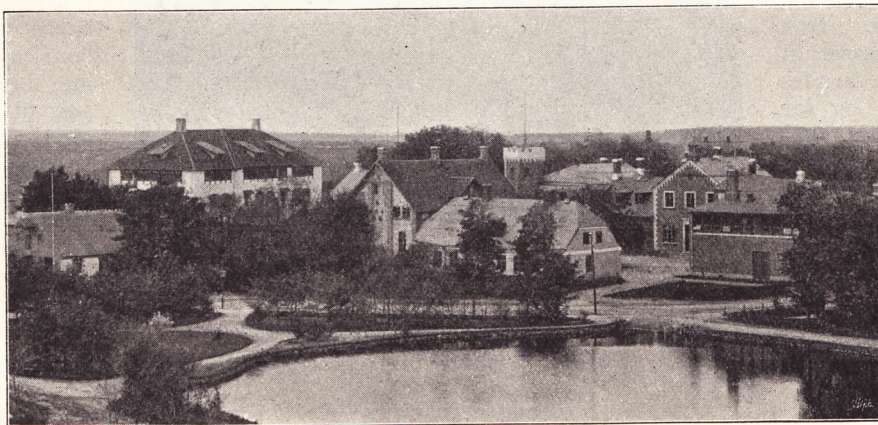

Fig. 197. Askov Højskole.

dets Lag, paa Askovs Skolebænke har københavnske Bourgeois siddet Skulder ved Skulder med vestjydske Bønder. Tre—fire—fem Mil oppe fra Landet er man kommen kørende per Akse for at høre et Foredrag, og tre—fire—fem Mil har man haft at køre hjem i Vinternatten. Det siger sig selv, det er ikke Folkets ringeste, der drager saa langt af Gaarde, for at høre et historisk eller religiøst Foredrag.

Og det er ikke blot nordfra, de kommer kørende til Askov, ogsaa søndenfra, over Broen ved Skodborghus, kommer Vognene rullende. Askov har trofast opfyldt sin Mission at være Bindeleddet mellem dem Nord og Syd for Kongeaaen, Samlingsstedet for de jydsk Bønder, der ikke kan faa ind i deres Hoved, at de Par Alen sagte glidende Vand skal skille i al Evighed. Askov er, hvad Rødning var, en Danskhedens Forpost, et Kildespring, hvoraf man drikker Fortrøstning og Haab. —

Sønden for Askov paa en jævnt skraanende Bakke ligger Skibelund Krat og Plantage. Der er i det rejst Mindestøtter og Mindesten for Mænd, der har kæmpet Modersmaalets Kamp. Og der staar paa Bakkens Kant den høje Granitsten, paa hvis Sider Niels Skovgaard har hugget frem, Magnus den gode

og hans Mænd stridende mod Venderne, og Hansen-Jacobsens »Modersmaalet«, skænket af Konferensraad Heide, og forestillende i den hjemlige Granit det danske Sprog og to af dets gode Mænd, Digteren Edvard Lembeke og Historikeren A. D. Jørgensen. Der er kun faa Mindestene i vort Land, der i sig selv er bedre, og end færre, hvis Sted er bedre valgt.

Det er en ung Kongedatter, evig ung som Sproget. Slægt lærer det af Slægt, og Slægt følger Slægt ind i Dødens Mørke, men hun staar der i Sollyset, bestandig rank og frejdig, med Kronen om sin klare Pande. Hun staar der paa Grænsen af det Rige, hvor hendes Sprog tales frit, og ser mod Syd. Bakken sænker sig ned mod en bred Dal, atter gaar det opad i Bakke, bag den en ny Bakke og langt ude mod Syd graaligt fortonende Højder. Dernede i Dalbunden skal der flyde en Aa, der skiller, Kongeaaen. Hun ser den ikke, kun østen om en rød Lade blin-

Fig. 198. Hansen-Jacobsen: »Modersmaalet«.

ker en Smule Vand. Men den flyder der, denne Aa, der ufatteligt skiller. Det er de samme Blomster, der springer ud Nord og Syd for denne Aa, Blæsten fører Støv fra en Blomst paa den søndre Bred befrugtende til Blomsten mod Nord, og Blæsten bærer Frøkornt tilbage, der slaar Rod og spirer — paa tysk Grund. Saa lidt er det, der skiller, og dog er der en Afgrund. Nord og Syd for denne Aa lever de samme jydsk Bønder og Borgere, én Stamme, talende ét Sprog, med fælles Følelser, men hvad der er Ret mod Nord, er Uret mod Syd, der bedes i Kirkerne for to Fædrelande og to Herskere, ja den Dag kan endog komme, da de søndenfor tvinges til at bære Vaaben mod dem fra Nord.

Men dér staar hun paa Grænsen af sit Rige, ung og frejdig som Haabet, støttende sig til de to Mænd, der var hendes trofaste Dyrkere; den ene digtende Sangen til hendes Pris, den anden skrivende den ædleste Prosa, som nogen Historiker har formet.

RIBE AMT,

TOPOGRAFISK—STATISTISK BESKREVET.

Ribe Amt, Jyllands sydvestligste og Landets næststørste Amt, grænser mod N. til Ringkøbing A., mod NØ. og Ø. til Vejle A., mod S. til Sønderjylland, hvor Kongeaaen tildels danner Grænse, mod V. til Vesterhavet. Ved Blaavands Huk, Jyllands vestligste Punkt, bøjer Jyllands jævne Kyst indefter mod Ø. og fortsættes i den øde Halvø, Skallingen, mellem Vesterhavet og Hjerting Bugt. Til Amtet hører Fanø og Manø, de to nordligste af de frisiske Øer, adskilt fra Skallingen ved Graadyb, samt den lille Ø Langlig i Hjerting Bugt.

De dybere liggende Jordbundslag dannes udelukkende af Glimmerler og Glimmersand. M. H. t. Overfladedannelserne findes der ganske som i Ringkøbing A. (se dette Amt) paa »Fladerne« Istidssand, aflejret og udvasket af Istidens Hvidaaer, paa »Bakkeøerne« vel overvejende Sand, men blandet med Ler, derfor bedre skikket til Opdyrkning. Langs Havet findes en Del Saltvandsalluvium.

Den østlige Del af Amtet hører til Jyllands Højegn, derfra skraaner det ned mod Havet, bestaaende dels af Flader, dels af Bakkeøer. Norden for Varde Aa ligger Varde-Aadum-Bakkeøen, hvis sydlige Del hører til Amtet; mellem Varde Aa og Kongeaaen Hejnsvig-Hjerting-Bakkeøen med Skovbanke, 323 F. (101 M.). Den vestlige Del lavtliggende og flad, hørende til Vesterhavets flade. Langs Havet Klitter.

Af større Aaløb findes Varde Aa til Hjerting Bugt; Snedum Aa, Kongeaaen og Ribe Aa til Vesterhavet; mod Øst løber Kolding Aa. Af større Søer findes ingen.

Amtet er 55,09 □ Mil (3033 □ Km.) stort, 545,531 Td. L. matrikuleret Areal med 13,768 Td. Hrtk. (i Gns. 39½ Td. L. pr. Td. Hrtk.).

Folkemængden var 1901 95,682 Indb. (1801 34,546), deraf 73,473 i Landdistrikterne (1801 31,532) og 22,209 i Købstæderne (1801 3014). Med en Befolkningstæthed af 24,7 Indb. pr. □ Km. (naar Byerne lades ude af Betragtning) er Amtet det næst svagest befolkede Amt (kun Ringkøbing A. er ringere).

Landbruget er Hovederhvervet. Af Amtets 13,759 Td. Hrtk. havde (1895) 42 større Landbrug (over 12 Td. Hrtk.) 722 Td., 3836 Bøndergaarde (1—12 Td. Hrtk.) 9956 Td. og 7905 Huse (under 1 Td. Hrtk.) 2366 Td.; af jordløse Huse fandtes 2352. De fleste Ejendomme ere i Selveje; der findes alt i alt kun ca. 50 Fæstegaarde og -huse i hele Amtet.

Med Hensyn til Jordens Benyttelse dyrkes en Del Byg og Havre, men mere Betydning spiller dog Rodfrugtavl. Der er 28,000 Td. L. Skov og Plantage og 26,000 Td. L. Kær. Mose o. l. samt et meget stort ubenyttet Areal (Hede, Klit) ialt 131,000 Td. L. (kun Ringkøbing Amt har det større).

Husdyrholdet er ringere end i de øvrige jydsk Amter; navnlig er det fattigere paa Hornkvæg. Hønselholdet spiller mindre Rolle end ellers i Jylland; til Gengæld holdes Kanner og Bistader. Husdyrbestandens Værdi ansloges 1898 til 19 Mill. Kr. for Amtet (d. v. s. 209 Kr. pr. Indb. eller 1381 Kr. pr. Td. Htk.).

Høstudbyttet udgjorde 1900—1902 gennemsnitlig 19,3 Mill. Kr.; i 1902: 17,5 Mill. Kr. + en Halmafgrøde af 3,5 Mill.

Kr. eller 103 Kr. pr. Td. Land i Brug. (1900—02: 94 Kr. pr. Td.). Kun i Hjørring Amt var Høstuddyttet ringere.

Amtet består af tre Købstæder, Ribe, Varde, Esbjerg, samt Herrederne Vester-Horne, Øster-Horne, Skads, Slavs, Andst, Malt, Gjording og Ribe. I jurisdiktionel Henseende deles det i 7 Jurisdiktioner. 1) Ribe Købstad. 2) Ribe Herred. 3) Esbjerg Købstad med Skads H. forbunden med 4) Fanø Birk. 5) Varde Købstadsjurisdiktion. 6) Øster- og Vester-Horne H. 7) Gjording-Malt H. 8) Andst og Slavs H., der sammen med Jerlev H. i Vejle Amt udgør en Jurisdiktion. I gejstlig Henseende hører Amtet under Ribe Stift med 4 Provstier. Det har 4 Folketingskredse med Valgsteder i Varde (1. V.), Esbjerg (2.), Ribe (3.) og Bække (4.). Ved Landstingsvalg hører Amtet til 11. Landstingskreds med Undtagelse af 3 Kommuner i Andst H., der hører til 10. Landstingskreds.

Ribe. 4,243 Indb. (1801: 1322). Samlet Bygningsassurance 1902: 6,526,700 Kr. (649 Forsikringer). Byens Regnskab ballancerede 1902 med 162,500 Kr. Skatteindtægten udgjorde 68,500 Kr. (64,900 Kr. Formue- og Lejlighedsskat). Gasværkets Overskud var 12,500 Kr. Der medgik til Fattigvæsen 23,700 Kr., til Alderdomsunderstøttelse 15,400 Kr., til Skolevæsen 23,250 Kr., til Vejevæsen 6,700 Kr. Byens Gæld var 336,700 Kr. Toldindtægterne udgjorde 1902/03 44,300 Kr. — Ligger i Ribe Herred ved Ribe eller Nibs Aa, 3/4 Mil fra Vesterhavet, i en flad, skovløs Egn. Højeste Punkt 24 F. (7,5 M.), ved Domkirken 18 F. (6 M.). Domkirken (se Teksten). St. Katharinæ Kirke opr. Kirke for det gamle Sortebrødreloster, opf. c. 1250. (se Teksten). Kirkegaard ved Aaens sydlige Arm. Raadhuset, Hj. af Stenbog, og Sønderportsg., Hovedflojen middelald., gotisk Stenhus, købt 1709 for 365 Rd. til Raadhus, restaur. 1892—94 under Ledelse af Prof. H. C. Amberg, der tilbyggede Sideflojen, hvori den smukke Amts- og Byraadssal og en Raadhussamling. Kathedralskolen, Puggaardsg., henflyttet til sin nuværende Plads 1856. Rektorboligen et middelalderl. Stenhus, Bibliotek paa c. 15,000 Bind. Ribe Stiftsmuseum, St Nicolaig., dels antikvarisk-historisk Samling, dels Kunstsamling. Bispegaarden fra 1869 en Gaard i Korsbrødreng., noget vistnok stammende fra det gamle Korsbrødreloster. Efter Reformationen laa Bispegaarden i Skoleg.; Brorson købte Blaaborg el. Taarnborg (se Teksten). Ribe Hospital, det gamle Sortebrødreloster (se Teksten). Gamle Huse (se Teksten) særlig Bindingsværk, kun 5 Stenhuse ældre end 1725, deribl. Raadhuset og Blaaborg. Paa Torvet »Weis' Skænkestue« med gammelt Udstyr. Særlig ejendommelig for Byen er de tre Vandmøller, anl. i det 16de Aarh. Sæde for Stiftamtmanden og Biskoppen, Valgsted for Ribe A. 3. V., Station paa Bramminge—Vedstedbanen, aabn. til Bramminge 1875, til Vedsted 1887. Banegaarden for Enden af Stationsvejen. Havnen dannes af Aaen. Anlæg paa begge Sider af Stationsvejen med Mindesmærker for Hans Krüger Bevtoft, rejst 1884, og Anders Sørensen Vedel, afsl. 1902. Nord for Byen Plantagen med Pavillon og Mindestøtte for W. I. A. Moltke.

Varde. 4,611 Indb. (1801: 1021). Samlet Bygningsassurance 1902: 5,768,000 Kr. (607 Forsikringer). Byens Regnskab ballancerede 1902 med 320,900 Kr. Skatteindtægten udgjorde 89,000 Kr. (81,500 Kr. Formue- og Lejlighedsskat). Gasværkets Overskud var 11,800 Kr. Der medgik til Fattigvæsen 15,800 Kr., til Alderdomsunderstøttelse 17,200 Kr., til Skolevæsen 27,100 Kr., til Vejevæsen 18,900 Kr. (herunder 15,000 Kr. for et Kloakanlæg). Byens Gæld var 370,000 Kr. Toldindtægterne udgjorde 1902/03 70,900 Kr. — Ligger i Vester-Horne H., paa den nordl. Bred af Varde Aa. St. Jacobs Kirke, ved Torvet, ældste Dele vistnok fra 13. Aarh., gentagende brændt og repareret; Spidsgavlene og Spiret opsat 1869. 2 Kirkegaarde. Raad- Ting- og Arresthuset ved Torvet, opf. 1872. Paa Torvet Broncestatue af Frederik VII, rejst 1883. Valgsted for Ribe Amts 1. V. Station paa den vestjydske Længdebane, aabn. til Esbjerg 1874, til Ringkøbing 1875. Banegaarden S. for Aaen. Udgangspunkt for Varde—Nebelbanen, aabn. 1903, Banegaard N. for Byen. Havnen kun et Bolværk ved Aaens nordlige Bred. Omkring Byen flere Anlæg og Plantager, S. og S.Ø. for Byen Arnbjærg, Pavillon, Ø. for Byen Lunden, Pavillon, mod S.Ø. Varde søndre Plantage.

Esbjærg. 13,355 Indb. (1890: 4111, 1801: 20). Samlet Bygningsassurance 1902: 16,413,000 Kr. (1126 Forsikringer). Byens Regnskab ballancerede 1901 med 896,000 Kr. Skatteindtægten udgjorde 232,000 Kr. (186,200 Kr. Formue-

og Lejlighedsskat). Gasværkets Overskud var 55,200 Kr. Til Fattigvæsen medgik 32,700 Kr., til Alderdomsunderstøttelse 23,100 Kr., til Skolevæsen 69,900 Kr., til Vejevæsen 35,100 Kr. Byens Gæld udgjorde 1,664,000 Kr. Toldindtægterne udgjorde 1902/03 299,400 Kr. I Havnen indgik 1902: 627 Skibe med en Bestuvning af 258,832 R. T. 107 Skibe med 15,156 Tons samt 28 Baade hørte hjemme i Esbjerg. — Ligger i Skads H. ved Vesterhavet, lige overfor Fanø. Vor Frelseres Kirke, Hj. af Skoleg. og Kirkeg., opf. 1887. To Kirkegaarde. Ting- og Raadhuset paa Torvet, i gotisk Stil, opf. 1891 efter Tegn. af Prof. H. C. Amberg. Paa Torvet Rytterstatue af Christian IX., afsløret 1900, Billedh. L. Brandstrup. Valgsted for Ribe A. 2. V. Station paa den vestjydske Længdebane, aabn. 1874, ny Banegaard, taget i Brug 1904. Havnen (se Teksten). Anlæg paa Bavneshøj omkring det smukke Vandtaarn (se Billedet), opf. 1896—97, Arkitekt C. H. Clausen. N. V. for Byen Strandskoven, paabez. 1902—03.

Vester-Horne Herred, det vestligste i Amtet, grænser mod N. til Ringkøbing A., mod Ø. og SØ. til Øster-Horne og Skads H., hvor Varde Aa for største Delen danner Grænse, mod S. og V. til Vesterhavet. Hører væsentlig til Varde-Aadum Bakkeøen, jævnt, noget højtliggende mod Ø. Højeste Punkt Blaabjærg 204 F. (64 M.) i Henne Sogn nord for Fil Sø. 9450 Td. L. Plantage, megen Hede, Klitter mod Vest. 10,67 □ Mil (587 □ Km.), 9524 Indb. (1801 5611). 13 Sogne. — **Lønne S.** 485 Indb. Lønnehede, Lønnestak, K., Lønneby, Kragelund, Lønneklint, Kro, Nymindesgab, Kro, R. St., Færgefart til Holmlandklit, en Del af Borkmørsk. **Henne S.** 972 Indb. Henne, R. St., Kirkeby, K., Kro, Havstrup, Klinting, Stavrsø, Hennebjærg, Kløvgård, Fidde, J. St., Dyreby. **Nørre-Nebel S.** 963 Indb. Nørre-Nebel. 516 Indb. K., Kro, J. St., Endep. for Varde—Nørre-Nebel., bet. By, Præstby, Sædding, Bolkjær, Nebel, Hundhale, Kolle. **Lydum S.** 393 Indb. Lydum, K., Rærup. **Kvong S.** 531 Indb. Kvong, K., Hallum, Aasted, Kro, Kvorup, Husted. **Lunde S.** 782 Indb. Lunde, K., Kro, J. St., Lundtang, Lundager, Kastkjær, Sønder tarp, Nørretarp, Høllid, Skjedsbøl, Frøstrup, Husted. **Ovtrup S.** 966 Indb. Ovtrup, K., Kro, J. St., Dejrup, Thorbøl, Allerslev, Skyhede, Rottarp, Vittarp, Snurom Kro. **Aal S.** 1290 Indb. Aal Kirke, Oksbøl, Kro, J. St., Borre, Skjoldstrup, Markskjel, Sønderbøl, Vrågom, J. Hp., Trøldholm, Søhuse, Kjærgaarde, Fyr, Børsmose, K., Grærup, Hg., Hesselmed. **Oksby S.** 680 Indb. Oksby, K., Blaavand, Kro, R. St., Fyr, Vandflod, Vejrs. R. St., Mosevraa, K., Børdrup, Blaavands Huk med Hornsrev. **Ho S.** 322 Indb. Ho, K., Fyr paa Skalling Ende, R. St. ved Svenskeknolde. til Sognet hører Skallingen og Øen Langlig. **Billum S.** 695 Indb. Billum, K., J. St., Tarp, Kjelst. **Janderup S.** 979 Indb. Janderup, K., Folkehøjskole, J. St., Kro, Færgested over Varde Aa, Hyllerslev, Strudvad, Kjærup, J. St. **Varde Landsogn.** 466 Indb. Orten, Mejls, Blaksmark, Kro, Frisvad, Gjellerup, Hg. Lunderup.

Øster-Horne Herred, begrænses mod N. af Ringkøbing A., mod Ø. af Slavs H., mod S. af Skads H., mod V. af Vester-Horne H. Den vestlige Del hører til Varde-Aadum-Bakkeøen, noget bakked, den østlige jævn, hørende til Sønder-Ommefladen. 6 □ Mil (330,4 □ Km.). 8245 Indb. (1801 2908). 6 Sogne. — **Thorstrup S.** 711 Indb. Thorstrup, Kirke, Vagtby, Tange, Tastrup, Sig. Kro, J. St., Ovnbøl, Yderik, Olling, Firhøje, Stokbæk, Sækbæk, Hg. Nørholm under Stamh. af s. N. **Horne S.** 1192 Indb. Horne, K., Kro, Hornelund, Rothøl, Moesgaard, Bjerremose, Dejgaard, Lervad, Asp, Bjalderup, Malle, Bovnum, Trandsbøl, Gunderup, Hindsig, Fruerlund, Stundsig. **Ølgod S.** 2695 Indb. Ølgod, 605 Indb., K., J. St., Gg., Kro, bet. By, Bjærg, Tarp, Bøllund, Havlund, Vallund, Forsomho, Mejlvang, Hedeager, Vestkjær, Hjedding, Gammelgaard, Egknud, List, Østbæk, Hørkes, Højlund, Grønfeldt, Vognslund, Ager-snap, Medum, Bejsnap, K., Lindbjærg, Hejbøl, Thorlund, Frøsig. **Tistrup S.** 1427 Indb. Tistrup, K., Kro, J. St., Agerkrog, Snorup, Gjudsvang, Gaarde, J. Hp., Hesselho, Have, Galtho, Hedtofte, Krarup, Bredho, Tønding. **Hodde S.** 431 Indb. Hodde, K., Kro, Hoddeskov, Hessel, Hulvig. **Ansager S.** 1789 Indb. Ansager, K., Kro, Skovlunde, Lærkeholt, Lund, Aaling, Kvie, Lavborg, Stenderup, Mølby Kro.

Skads Herred, begrænses mod NV. og N. af Vester- og Øster-Horne H., mod Ø. af Savs. Malt og Gjørding H., hvor Snedumaa for Størstedelen danner Grænse, mod S. og SV. af Havet. Til Herredet hører Øen Fanø. Højtliggende, ujævnt, dannende den vestlige Del af Hejnsvig-Hjerting-Bakkeøen. 3200 Td. Ld. Skov, dels Plantager, dels ældre Kratskov. 11,23 □ Mil (618,3 □ Km.). 15,148 Indb. 1801 8490). 18 Sogne. — **Øse S.** 1060 Indb. Øse, K., Kro, Kalsgaarde, Vesterbæk, Skamstrup, Oved, Norden-skov, Hastrup, Heager. **Næsbjærg S.** 463 Indb. Næsbjærg, K., Vestervang, Biltofte, Agervig, Skonager. **Alslev S.** 499 Indb. Alslev, K., Toftnæs, Vibeke, Torup, Tulsmark. **Hostrup S.** 405 Indb. Hostrup, K., Kragense, Kokspang, Sønderhede, Sælborg, Sædbjærg Kro. **Vester-Nebel S.** 445 Indb. Nebel K., Søhale, Skjærbæk, Hygum, Lystrup, Øllufvad Kro, Hg. Øllufgaard. **Brøndum S.** 786 Indb. Brøndum, K., Balle, Gjesing, Kjærsing, Brøndumdum, Astrup, Forum, Tarp, Kro. **Guldager S.** 1062 Indb. Guldager, K., J. St. Gg., Ravnsbjærg, Søbøl, Hjerting, 390 Indb., Ladepl., Gg., 2 Badehoteller, Sædden, Fyr, Førvfeld. **Jerne S.** 1453 Indb. Jerne, K., Vognsbøl, Spangsbjærg, Boldesager, Kvaglund, Novrup, Veldbæk, Maade, Gammelby, Uglvig, Tovrup. **Skads S.** 718 Indb. Skads K., Andrup, Birksbøl, Oksvang, Lunde, Sadderup, Smørpøt, Solbjærg, Tude, Knude. **Tjæreborg S.** 887 Indb. Tjæreborg, K., Kro, J. St., Roborghus, Udskibningssted, Kro, Hg. Krogsgaard. **Sneum S.** 664 Indb. Sneum Kirke, Allerup, Spøttrup, Opsneum, Tømmerby, Torpager, Endrupposthus, Gg., Hg. Sneumgaard. **Vester-Nykirke S.** 496 Indb. Nykirke Kirke, Ome, Størsbøl, Kro, Ravnsø, Vong, Endrup Vandmølle, Kro, Hg. Endrupholm. **Grimstrup S.** 866 Indb. Grimstrup, K., Hjortkær, Rovst, Rovsthøje, Knolderflo. **Aarre S.** 604 Indb. Aarre, K., Kro, Gunderup, Jyllerup, Tranbjærg. **Faaborg S.** 1167 Indb. Faaborg, K., Kro, Vrestrup, Rodebæk, Agerbæk, Debel, Aalunde, Gjestlunde, Fuglsig, Slesbager, Avstrup. **Starup S.** 396 Indb. Starup, K., Vestterp, Heselhol, Galstho.

Fanø, 0,97 □ Mil (53,6 □ Km.). 3177 Indb. (1801 2230). **Nordby S.** 2408 Indb. Nordby, 1767 Indb., delt i Odden, Nørby, Byen og Rindby, K., Ting- og Arresthus, Realskole, Navigationsskole, Bank, R. St., Hoteller, Havn, paabeg. 1870. I Klitten ved Vesterhavet Fanø Nordsøbad. **Sønderho S.** 769 Indb. Sønderho, K., Kro, R. St., Badeanstalt.

Slavs Herred, det nordligste, grænser mod N. til Ringkøbing og Vejle A., mod Ø. til Vejle A., mod S. til Andst og Malt H., mod V. til Skads og Øster-Horne H. Mod N. jævnt, hørende til Sønder-Ommefloden; med S. bakked, hørende til Hejnsvig-Hjerting-Bakkeøen, Trindhøj i Vorbasse S. 307 F. (96 M.). Skov- og Plantagearealet 3273 Td. L. 6,53 □ Mil (360,5 □ Km.). 3858 Indb. (1801 1478). 4 Sogne. — **Grindsted S.** 1227 Indb. Grindsted, K., Kro, Epidemihus, Apotek m. m., større By, Sønderby, Modviggaarde, Horsbøl, Morsbøl, Loft, Jerrig, Eg, Kro, Urup, Dyvelsrække, Nollund, Grindsteddal, Utoft, Hindum, Grene-Grindsted-Mergelbane. **Grene S.** 638 Indb. Grene Kirke, Grene, Krog, Elkjær, Billund, Kro, Ankelbo, Plovslund, Simmelbjærg 222 F. (70 M.). Raabjærg 218 F. (68,5 M.). Præsthøj 270 F. (85 M.). **Hejnsvig S.** 896 Indb. Hejnsvig, K., Gilbjærg, Klink, Donslund Kro. **Vorbasse S.** 1097 Indb. Vorbasse, K., Kro, Fitting, Frederiknaade, Lille-Almstok, Nebel, Kolbjørnsensfejde, Donslund, Risbøl. Rytterfægtning ved Vorbasse 29 Feb. 1864. Granitsten, rejst 1896, for Dalgas.

Andst Herred, det sydøstligste, grænser mod N. til Slavs H. og Vejle A., mod Ø. til Vejle A., mod S. til Sønderjylland, mod V. til Malt H. Hører til Jyllands Højdeparti. 3827 Td. L. Skov. 6,04 □ Mil (332,6 □ Km.). 12,863 Indb. (1801 3883). 10 Sogne. — **Bække S.** 930 Indb. Bække, K., Kro, Valgst. for Ribe A. 4. V., Asbo, Kragelund. **Verst S.** 554 Indb. Verst, K. **Jorderup S.** 568 Indb. Jorderup, K., Knudsbøl. **Lejrskov S.** 1561 Indb. Lejrskov, K., Egholt, Ure, Vraa, Ferup, Ferup-Nyvang, Højrup. **Skanderup S.** 1791 Indb. Skanderup Kirke, Skanderup, Gjelballe, Lunderskov, 532 Indb., Gg., J. St., stor Stationsbyg, hvor Banen sydpaa skiller sig fra den sydjydske Tverbane, Døllerup, Nagbøl. Ulvervig 289 F. (91 M.). **Sest S.** 1073 Indb. Sest, K., Tandholt, Hylke, Vran-

nerup. **Hjarup S.** 596 Indb. Hjarup, K., Gg. **Vamdrup S.** 3134 Indb. Vamdrup, 1543 Indb. K., Realskole, Hotel, Gg., J. St., Toldsted, Bønstrup, Holte, Bastrup, Kro, Hg. Østerbygaard og Vamdrupgaard. **Andst S.** 1537 Indb. Store-Andst K., Kro, J. St., Gamst, Glibstrup, Gejsing, Roved, Lille-Andst. **Gjæsten S.** 1119 Indb. Vester-Gjæsten, K., Øster-Gjæsten, Revsing, Ravnholt. Mindesten for Dalgas, rejst 1901.

Malt Herred, grænser mod N. til Slavs H., mod Ø. til Andst H., mod S. til Sønderjylland, mod V. til Gjørding og Skads H. Højtliggende, bakked, hørende til Hejnsvig-Hjerting-Bakkeøen. Store Stenbjærg i Lindkund S. 325 F. (102 M.). 4492 Td. L. Skov og Plantager. 6,03 □ Mil (332 □ Km.). 11,892 Indb. (1801 2897). 8 Sogne. — **Vejen S.** 2108 Indb. Vejen 1100 Indb., K., Realskole, Højskolehj., Fabrikker, Bogtrykkeri, Elektricitetsværk m. m., J. St., Hotel, Skodborghus Kro. **Læborg S.** 837 Indb. Læborg Kirke, Gammelby, Nyby, Drastrup, Hg. Hundsbæk, Fru Mettes Bjærg 289 F. (89 M.). Store Rævehøj 279 F. (87 M.). **Lindkund S.** 1186 Indb. Lindkund, K., Kro, Vittrup, Okslund, Gilbjærg, Assersbøl, Hyldelund, Klerulund, Hovborg, K., Kro, Bavnen 323 F. (101 M.). **Brørup S.** 1632 Indb. Brørup Kirke, Brørup Stationsby, J. St., Kro, Eskelund, Kro, Eskelundkær, Tusbøl, Surhave, Gjerndrup, Kro, noget af Tislund. Mindesten for Dalgas, afsl. 1895. **Malt S.** 1684 Indb. Malt Kirke, Maltbæk, Askov, Valgmenighedskirke, Folkehøjskole, Hg. Estrup. **Folding S.** 700 Indb. Folding Kirke, Folding, Foldinggaarde, Nørbølling, Sønderkovmark, Foldingbro Kro, Hg. Sønderkov. **Føvling S.** 1972 Indb. Føvling, K., Aatte, Aagesbøl, Tobøl, Holleskov, Bobøl, Astofte, Stenderup, K., Kro, en Del af Tislund. Senhøj 224 F. (70 M.). **Holsted S.** 1773 Indb. Holsted, 1175 Indb., Kirke, Ting- og Arresthus, Bolig for Herredsfogden, elek. Lysstation, Hotel med Teater, Gg. m. m., J. St., bet. By, Lintrup, Favrskov, Sekjær, Særmark, Gjørklint, Treager. Monument for Hans Krüger, rejst 1882.

Gjørding Herred, grænser mod N. til Skads H., mod Ø. til Malt H., mod S. til Ribe H., hvor Kongeaalen er Grænse, mod V. til Vesterhavet og Skads H. Ikke videre højtliggende, udgørende den sydvestlige Del af Hejnsvig-Hjerting-Bakkeøen, højeste Punkt Malthøj i Vejrup S. 137 F. (43 M.). 4,54 □ Mil (251 □ Km.). 7741 Indb. (1881 3341). 8 Sogne. — **Aastrup S.** 956 Indb. Aastrup, K., Kro, Terpling, Tvile, Gjettrup, Tvilho, Skovbølling, Glejbjærg. **Vejrup S.** 729 Indb. Vejrup, K., Kro, Grisbæk, Bækmark. **Gjørding S.** 1683 Indb. Gjørding, K., Kro, J. St. Ajke, Heslund, Bjerndrup, Lovrup, Hejrskov, Starup, Fonage, Tange, Bøl, Ilsted, Nørhø. **Bramminge S.** 965 Indb. Bramminge Kirke, Bramminge Stationsby, 709 Indb. J. St. Udgangspunkt for Bramminge-Vedstedbanen, Hotel, Højskolehjem, elek. Lysstation, Fabrikker m. m. Sønderhø, Terp, Nøraa. Hg. Bramminge. **Darum S.** 807 Indb. Store-Darum K., Kro, Lille-Darum. **Hunderup S.** 973 Indb. Hunderup, K., Sejstrup, J. Hp., Kragelund, Mulvad. **Vilslev S.** 750 Indb. Vilslev, K., Jested, Kro, Vilslevspang Kro. **Jernved S.** 878 Indb. Jernved, K., Jernvedlund, Plovstrup, Gredsted, Gredstedbro, J. St., Kro.

Ribe Herred, det sydvestligste, grænser mod N. til Gjørding H., mod Ø. og S. til Sønderjylland, mod V. til Vesterhavet. Til Herredet hører Manø. Jævnt, hørende til Vesterhavslunden, højeste Punkt Ildenbanke i Seem S. 103 F. (32 M.). Mod V. Marskenge. 3,61 □ Mil (198,8 □ Km.). 4202 Indb. (1801 2924). 9 Sogne. — **Farup S.** 824 Indb. Nørre-Farup, Kirkeby, K., Kjærbøl, Kro, Mejlbj, Tanderup, Hillerup. **Hjortlund S.** 386 Indb. Hjortlund, K., Brøkjær, Stens, Bæk. **Kalvslund S.** 294 Indb. Kalvslund, K., Kro, Villebøl, Kro. **Obbekjær S.** 255 Indb. Obbekjær, K. **Ribe St. Katharinæ Landsogn.** 376 Indb. Lustrup, Tange, Tved, Tvedhus Kro. **Ribe Domkirkes Landsogn.** 289 Indb. Øster-Vested. **Seem S.** 731 Indb. Seem, K., Varming, Varminglund, Favrholt, Høm, Hømvejle, Skallebæk, Kro, Hømlund, Kro. **Vester-Vedsted S.** 834 Indb. Vester-Vedsted, K., Kro, Sønder-Farup, Kro, Egebæk, Kro. Vester-Vedsted Jærnbaneanstation, Grænsestation, den anden Halvdel af Stationen, Hvidding Station, ligger i Sønderjyl. land. **Manø S.** 213 Indb. 0,12 □ Mil (6,6 □ Km.). ³/₄ Mi fra Fastlandet, højeste Punkt 38 F. (12 M.). Manø, K., Kro